

TARTU ÜLKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Rahvusliku käsitöö osakond

Rahvusliku tekstiili eriala

Monika Hint

LOOMISLAULUAINELINE GOBELÄÄN
TARTU ÜLKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
NÕUPIDAMISTE SAALI SEINALE
Lõputöö

Juhendajad: prof. Anu Raud

Phd Madis Arukask

Viljandi 2010

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
1. Eesti „Loomislaulust“, tema müüdlisusest, vanusest ja tekkimisest	6
2. Loomislaul - regilaul, kiigelaul, ringmängulaul, regilaul tänapäeval	9
2.1. Regilaul ehk regivärsiline rahvalaul ehk vanem rahvalaul	9
2.2. Kiigelaul	10
2.3. Ringmängulaul.....	10
2.4. „Loomislaul“ tänapäevases kasutuses	11
3. Erinevad mütoloogilised kujundid loomislaulus	15
3.1. Lind.....	15
3.2. Linnupesa (pesapaiga otsime ja pesa tegemine)	16
3.2. Punane, sinine ja kuldne (kollane) põõsas	17
3.3. Päike, kuu ja täht.....	19
3.4. Kiik	19
4. „Loomislaul“ kui inspiratsiooniallikas ja selle tõlgendus triptühhoni kaudu	21
4.1. Triptühhoni tehnika ja formaadi valik	21
4.2. Triptühhoni kätkevad visuaalne keel, selle ainese ja kujundite valiku põhjendus	23
5. Lõputöö rakendusliku ja teoreetilise osa tähtsus minu eneseleidmise- ja arenguteedel ..	33
6. Piltvaibale „Tulijatuul“ kulunud materjali, tööaja ja hinna arvestus	34
6.1. Materjalid ja nende kulu.	34
6.2. Kavandamiseks, piltvaiba „Tulijatuul“ kudumiseks ja teoreetilise osa kirjutamiseks kulunud aeg.....	34
6.3. Piltvaiba „Tulijatuul“ hinna arvestus.....	35
Kokkuvõte	36
Kasutatud materjalid	38
Lisa 1	40
Summary	45

Sissejuhatus

Iga maailm, milles me elame, on natuke ka meie oma looming...

J.Kaplinski (K. Põllu „Kodalased“)

Õpingud TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiili erialal on andnud mulle võimaluse tutvuda eesti traditsiooniliste käsitöötehnikatega ja omandada tehniliste võtete kõrval ka pärandoskuste edasiandmise. Samas ei ole vaid õiged tehnilised võtted, millegi õpetamine ja kopeerimine see, mida koolis õppides oluliseks hakkasin pidama. Leidsin, et olulisem tehnikast on eseme loomisprotsess – selle juures viibivad tujud, aistingud, tundmused ja kujutluspildid; loomisega kaasnevad isikupära ja esemele antud vägi ja hing, sest meie esivanemate loodud esemed, lauldud laulud old päris ja elus, neil oli jutustada oma lugu. Meie uskumistest olenevad meie väärtushinnangud, mõtted, tõekspidamised, suhtumine. Loomine on tagasitulek, millegi uuesti ja otsast alustamine nagu lõputus laulus ja olemise viisis.

Minu lõputöö, „Loomislauuaineline gobelään Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia nõupidamiste saali seinale“, koosneb kahest osast: rakenduslik osa, mille juhendajaks on prof. Anu Raud ja teoreetiline osa, mille juhendajaks on dotsent Madis Arukask.

Lõputöö rakendusliku osa eesmärk on vaadelda eestis levinud erinevaid „Loomislaule“, kui loomingulist ainet ja kavandada piltvaip, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia (edaspidi TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia) nõupidamiste saali seinale ning hoida minu, kui autori, tõlgenduse läbi elus „Loomislaulu“ – meie pärandit. Kolmest vaibast üks – Tulijatuul (autori valikul) valmib praktilise lõputööna. Peatükkides nimetan kavandatud koguteost triptühhoniks ehk kolmiteoseks ja valmis piltvaipa „Tulijatuul“, sest teised vaibad saavad nimetused pärast valmimist.

Teema valiku üheks põhjuseks oli see, et „Loomislaul“ on olnud aastaid Viljandi Kultuuriakadeemia hümniks ja laulu erinevaid versioone ning A. Barkalaja seatud teisendeid lauldakse nii ava- kui lõpuaktustel. Loomislauluaineline piltvaip võimaldab ühte põimida müütilise „Loomislaulu“ ning ühe vana, hinnalise käsitöötehnika võimalused.

Lõputöö rakendusliku osa teostamiseks ja teemast parema ülevaate saamiseks valisin lugemiseks J. Hurda ja teiste kogudes olevad 140 loomislaulu. Antud valim tagas representatiivsuse, sest üldkogumina on eestis erinevate kirjanduslike allikate põhjal alla kaheksa „Loomislaulu“ variandi.

Lõputöö teoreetiline, praktilist osa seletav, jaguneb omakorda kaheks. Esimese osa eesmärgiks on anda sisuline ülevaade „Loomislaulu“ ajaloolisest ja usundilisest taustast ning seejärel laulus esinevatest mütoloogilistest kujunditest. Teoreetilise osa teise poole eesmärk on selgitada ja analüüsida triptühhoni kavandamisel kasutatud kujundite, värvide ja kompostsiooni valikuid ning kasutamisi.

Oma lõputöö teoreetilise osas tuginen järgnevatele kirjanduslikele ja uurimuslikele allikatele :

I. Rüütel, „ Muistne "Loomislaul" (lõputöös kirjapilt muutmata) eesti uuemas rahvatraditsioonis. I Rüütli uurimusest on võimalik lugeda loomislaulu muutumisest kordusterohkest regivärsist moodsa, refrääniga ilustatud, ringmängualuluni.

Ü. Valk artiklis „Kust tuli ilmalind?“ arutleb loomsimüüdi populaarsuse, leviku ja rännakute üle maailmas, tuues välja paralleele erinevate rahvaste loomismüütide ning läänemeresoome maades levinud „Loomislaulu“ vahel.

Muistses laulus esineva värvisümboolika ja ornamentika tõlgendamiseks lugesin K. Põllu „Eesti rahvaornamendi algkujundid“, E. Parmasto „Mitmevärviline maailm“, Loomigus avaldatud väitlusest teemal „Värvid, arvud, kujundid esivanemate maailmapildist“ ning U. Sutropi „Eesti keele värvussõnavara arengu põhijooni“. Müüditemaal tutvusin E. Kasaku kirjutistega: „Müüdist“ ja „Müüt ja müütilisus“.

Teoreetilise osa, esimese poole esimeses peatükis annan sisulise ülevaate laulu ja sellega seonduva müüdi ajaloolisusest ja usundilisest taustast. Teises peatükis kirjeldan „Loomislaulu“ teisenemisega seonduvat ja kolmandas, laulus esinevaid erinevaid mütoloogilisi kujundeid.

Teoreetilise osa teises pooles, viiendas peatükis, selgitan ja põhjendan oma tehtuid valikuid triptühhoni kavandamisel ja piltvaiba „Tulijatuul“ kudumisel, lõpetan eneseleidmise- ja arenguteede avaldamisega.

„Loomislaulu“ omapoolse nägemuse avaldamine ja sellega seonduva kirjaliku materjaliga tutvumine on minu viis hoida elus meie pärandit – „Loomislaulu“. Laul on pakkunud inspiratsiooni ka tekstiilikunstnik Aet Ollisaarele, kes oma diplomitööks Kunstiakadeemias, kudus värviküllase gobelääni „Loomislaul“.

Lõputööga on kaasas Lisa 1 ja Lisa 2.

1. Eesti „Loomislaul“, tema müüdilisusest, vanusest ja tekkimisest

Olemuselt on „Loomislaul“ lähedane sünnisõnade-maagilistele laulule, mis seletavad nähtuste, asjade ja elusolendite päritolu ning otsivad nende algpõhjust. Sajandite jooksul on mütoloogiline alus varju jäänud ja tähendus muutunud. Oma sisult ja hoiakult väljendab eesti „Loomislaul“ ürgset, animalistlikku maailmavaadet, kuskogu ümbritsevat loodust tajutakse hingestatuna. (Valk 1993, lk 62-63)

Nagu teatmeteos väidab on traditsiooniline müüt pärimuslik mõtlemise vorm ja maailmanägemise viis. Põhielemendiks fantastiline jumal, demon või kangelane, kes on konkreetne ja individuaalne. Müüt püüab nende abiga ületada vastuolusid, näiteks elu ja surma vastuolu. Tänapäevases kontekstis võib protestida uute müütide pärimuslikkuse vastu ning segaduse vältimiseks võib neil juhtudel mõiste *pärimuslik* asendada mõistega *ühiskondlikult sisendatud*, mis tegelikult sisaldab ka pärimuslikku. (Kasak 1999, lk 36)

Tänapäeva tavakasutuses tähendab müüt illusiooni, valet, valepropagandat, ebausku, tinglikku või fantastilist vormi väärtuste esitamisel. Müüdi mõistet peetakse omaks nii folkloristikas, antropoloogias, sotsioloogias ja psühhoanalüüsis, kui ka filosoofias, religioonis ning kujutavates kunstides. E. Kasak „Sirbis“ avaldatud essees, viitab Ülo Matjusele, kes püüab lahutada sõnu „müüdiline“ – müüdiga seonduv ja „müütiline“ – muinasjutuline. Lisades, et müüdilises maailmas pole midagi üleloomulikku, sest pole midag ülelooduslikku. Müüdiline teadvus usub müüti täielikult. (Kasak 1998, lk 18)

Traditsiooniline müüt on ühiskondlik loomine, mis väljendab kollektiivi ühtsust, terviklikkust ja kooskõla maailmatervikuga. Müüdi kaudu toimub maailmatunnetus mitte arusaamine, tunnetatakse ennast ja ühiskonda kuj olulist osa maailmatervikus. E. Kasak oma artiklis „Müüdist“ viitab M. Sutropi ettekandele „Müüt ja fiktsioon“, mille autor nendib, et müüt nõuab

usaldavat uskumust. Kui seda pole siis saavadki müütidest allegooriad, väljamõeldised, lõbusad lood hüpoteesid jne. Ka tänapäeva müüdid, kui neid enam ei usuta, muutuvad nad kas tõestamata või lausa valedeks hüpoteesideks. (Kasak 1998, lk 18)

„Loomislaul“ on kosmogooneilise sisuga laulutüüp, selle aluseks on läänemeresoomerahvaste iidne kujutelm, mille järgi kosmos on sündinud ühest või mitmest imelinnunast. Paljude rahvaste loomismüüdid räägivad vee kohal tiirutavast, pesakohta otsivast linnust ja tekib küsimus kust on saanud alguse kosmilise muna müüt? Rahvajutuna sellist müüti kirja pandud ei ole ja „Loomislaul“ on säilinud tänu regivärsivormile, kuid selge on see, et iidne kujutelm, pidi enne värsivormi valamist tundud olema. (Valk 1993, lk 21)

Ü. Valk oma artiklis „Kust tuli ilmalind“ kirjutab, et kosmogooneilise sisuga laulutüüpi võib nimetada läänemeresoome loomislooks, arvates sealjuures seda, et lugu ei saa siiski pidada soomeugri ühispärimuseks, sest pole teada, kas meie kaugemad keelesugulased on tundnud müüti, mille järgi kosmos on sündinud ühest või mitmest imelinnu munast. „Loomislaulu“ vanusega seoses väärib nimetamist see, et kunagi võis olla läänemeresoome „Loomislaulul“, teiste aina sündivate laulude seas eriline koht. Vatamata sellele, et aastatuhandete-vanuste kultuurinähtuste puhul ei saa me midagi surmkindlalt väita, võib siiski paralleele tõmmata eestis levinud loomisloo ja läänemeresoome loomismüütide vahel. (Valk 1993, lk 21- 25)

Ü. Valk eelpoolnimetatud artiklis viitab, et mütoloogid on uurinud mütoloogiat võrdlevalt ja on leidnud ühisjooni erinevate rahvaste rahvalauludes. Viidatud on isegi ülemaailmsetele ühisjoontele, näit. loomisele eelnenud ürgkaos. Tulles siinkohal tagasi kosmogooneilise laulutüübi sisu juurde, siis Ü. Valk arvab, et muna-sünni uskumus on nii tavaline, et seda on terve maailm täis. „Muna kui varjatud elujõu, viljakuse, ehk ka ülestõusmise sümbol, võib tõesti olla universaalne, ent usk selle kosmogooneilise funktsiooni, pole kaugelki üldtuntud.“ (Valk 1993, lk 23) Sõelale jäävad vaid mõned piirkoonad, kus kujutelm näib ulatuvat väga kaugemale minevikku, läänemeresoome loomisloogu jääb nende levikualast kaugemale põhja. (Valk 1993, lk 24)

I. Rütüti uurimusest võib lugeda, et laulu vanim säilinud versioon (Eesti alal) esineb kõige üldisemalt järgmisel kujul: Linnuke lendab koplisse, kus on kolm põõsast – sinine, punane ja kuldne ning valib viimase endale pesapaigaks. Kuu, kaks ja pool kolmandast teeb lind endale pesa, muneb munad, haub pojad. Poegadest saavad päike, kuu ja täht, mitmetes variantides ka

põllukivi ja kadakas. Tihtilugu lisandub lõppu, milleks need loodusobjektid inimesele vajalikud on. Erinevates variantides sünnib lind tuulest vette aetud õunast või teeb pesa kiigele. (Rüütel 1969, lk 107) Siin kohal ei pea ma vajalikuks pikemalt peatuda eesti „Loomislaulu“ levikualade määratlemisel ning uute ja vanemate versioonide kõrvutamisel.

Loomismüüdi juured ulatuvad väga kaugemale muinasaega ja eestlaste, soomlaste ning karjalaste ühist loomislaulu võib julgesti pidada kahe aastatuhande vanuseks, kuid võib ulatuda isegi kaugemale. Kuna tegu on aastatuhandete tagusega, siis ei saa siinkohal keegi väita loomislaulu tegelikku vanust. Kui ümberringi pealetulnud rahvad ei pidanud lugu ilmalinnust ja tema imemunadest meelespidamise vääriliseks, oleme meie pärimust niivõrd tähtsaks pidanud, et seda on edasi antud läbi aastatuhandete. „On võimalik, et meie loomislugu, mis on Euroopas nii haruldane, tekkis läänepoolsete soomeugrilaste seas iseseisvalt, võõraste kultuuride traditsioonidest täiesti sõltumatult.“ (Rüütel 1969, lk 64-65)

Kokkuvõtteks: Eesti „Loomislaulu“ võib pidada müüdiliseks seetõttu, et ta kätkeb endas müüti, mille järgi kosmos on sündinud ühest või mitmest imelinnunast. Laul võib olla kahetuhandaasta vanune või veelgi vanem ja väidetavalt on eesti „Loomislaul“ võrsunud läänemeresoomlaste ühisest kosmogoonilise sisuga laulutüübist (Rüütel 1969, lk 107).

2. Loomislaul - regilaul, kiigelaul, ringmängulaul, regilaul tänapäeval.

„Loomislaul“ oma paljude teisenditega on tuntud üle eesti. Aegade jooksul on laul teinud läbi muutusi, uskumuslik tagapõhi tuhmunud ja sisu on teisenenud. Muutunud on ka laulu väliskuju, muistendivärsistusest on saanud tugeva lüürilise tundetooniga jutustus imelinnust, kelle poegade sünnivad taevakehad. (Rüütel 1969, lk 107). Eesti „Loomislaulu“ näitena variant, mille ülinapp sõnastus annab edasi vaid pärimuse tuuma (Valk 1993, lk 21):

Päsukeine, päeva lindu –

tei ta pesa söödu pääle.

Munne kolmi muna sisse:

üits sai aus alla ilma,

teine päevas pääle ilma,

kolmas sai kuusse taevasse.

Järnevas peatükis kirjeldan ülevaatlíkult „Loomislaulu“, kui osa rahvaluulest ja meie rahvapärandist.

2.1. Regilaul ehk regivärsiline rahvalaul ehk vanem rahvalaul

Eestlaste keskne poetiline ja muusikaline pärimus on **regilaul** – Soome lahe äärsete rahvaste ajalooline laulustiil. Regivärss ja regiviis moodustavad kokku ainulaadse, muistses kultuuris valitsenud regilaulumaailma. Regivärsi vormi peetakse paarituhanda aasta vanuseks nähtuseks ning mõningaid laule arvatakse nende sisu põhjal pärinevat eelmise aastatuhande esimesest poolest. Selles omapärasel luule- ja muusikakeeles loodi ja esitati laule, mis hõlmasid kogu eesti talurahva eluolu ja mõttemaailma, saates inimest hällist hauani. Regilaul kujundas või täiendas ühtviisi nii ühe inimese kui kogu külarahva tegevust kombetalitustel, laulul oli oma osa siis, kui tehti tööd ja siis, kui lõbutseti. Regilaulus on tunnete ja mõtete väljendamiseks kasutatud igapäevasele suhtlemisele vastanduvat erikeelt või poetilist koodi. Laulu usuti omavat

tavakeelega võrreldes erakordset väge, seetõttu peegeldab laul elus tegelikult toimuvat kujundlikult. Inimene suhestas end ümbritseva maailmaga värsistatud sõnade abil, millele viisiga anti veelgi erilisem tähendus, ning laulul arvati olevat võime mõjutada kõike – inimesi, nende töid ja tegemisi, reaalsust ja teistsugust.

2.2. Kiigelaul

Kiikumine ja vastavad laulud on paljudel rahvastel seotud kevadega ning on maagilise tähendusega. Kiikumise lahutamatuks osaks oli kiigulaul, mida lauldi rahvasuusõeldud – kiigetoniga st. järgitakse kiige liikumist ja rütmi. Kiigelaul sinikirja linnust on üsna levinud, kus laulikneid jutustab imelise loo koplisse lennanud või kiigu juures tiirutavast linnust, kes otsib maad munemiseks. Kiikumine on liikumine, muutumine, kaasaminemine, tõusmine, langemine ja jälle tõusmine. Vanarahvas pidas kevadel kiikumist väga oluliseks, kiikumise kaastulijatele lubati vilja- ja karjaõnne, need kes ei kiikunud, võisid jääda „mardini magama“ – hingedeajani, mil surnud taas kodudes käisid (M. ja T. Sarv 1979, lk 450)

I. Rüütel oma artiklis „Muistne loomislaul eesti uuemas rahvatraditsioonis“ nendib seda, et eesti „Loomislaul“ on võrsunud eesti-soome ühtse sisuga kosmoloogilise sisuga mütoloogilisest laulust. Eestis on aga laul uskumusliku tagapõhja tuhmumisega kaotanud oma esialgse sisu ja saanud kiigel õõtsuvate neidude loodusmeeleolude poeetiliseks luulenduseks. (Rüütel 1969, lk 107)

2.3. Ringmängulaul

18. sajandist alates muutus rahva liikuvuse kasvades ka regilaul. Uuteks nähtusteks on lõppriim ja lihtsakoelised salmid, mis moodustatakse värsikordustest ja refräänidest. Sellisteks olid paljud tantsulaulud ja laulumängud. Ka loomislaul muutus aegade jookul nii sisult, viisilt ja funktsioonilt. Uutel versioonidel liitub lauluga refrään ja laul saab ringmängu saatva funktsiooni. Uued versioonid levisid kiiresti ja suretasid vana välja. 19. sajandil kujunes „Loomislaulust“ sirgjooneline, eneseväljenduse ja dünaamilisema arendusega, hoogsama ja väljenduslikuma meloodiaga, ent ühtlasi kahvatuma poeetilise varjundiga ringmängulaul. (Rüütel 1969, lk 132)

2.4. „Loomislaul“ tänapäevases kasutuses

Järgnevalt viitan sellele, et „Loomislaulul“ on tänapäeva modernses maailmas oma koht olemas. Loomislaul on tudengihümniks TÜ Viljandi Kultuuriakadeemiale ja selle erinevaid variante lauldakse nii akadeemia ava- kui lõpuaktustel. Laulu tänapäevaseid versioone on seadnud TÜ Kultuuriakadeemia direktor A. Barkalaja. Järgnevalt toon ära A. Barkalaja seatud „Loomislaulu“, mida olen ise laulnud ja millest sain mõtte uurida eestis levinud „Loomislaulu“.

Loomise lugu

*Õekesed, hellakesed,
Neitsikesed noorukesed,
Lööme kokku neiu riita,
Peame ühes piibe parve,
5 Pange selga uued kuued,
Kätte kroogitud käiksed,
Ümber uuemad ümbrikud.
Lähme merda pühkimaie,
Mere äärta äigamaie,
10 Hõbedased luuad käessa,
Vaskised on luua varred,
Siidised luua sidemed!
Pühime pühkmed meresse,
Äigame laastud lainetesse.
15 Siis lähme homme vaatama
Tuna takka nõudelema,
Mis seal pühkes pööritleb,
Mere keskel keeritleb.
Mis seal merest tõuseneksi?
20 Mis neist laastust kasvaneksi?
Laastust kasvi laia saari
Merest tõusi kõrge mägi.
Mõiste, mõistke noored mehed,
Teadke, teadke targad taadid:*

25 *Mis see seal mäella kasvab,*

Mättal kerkib kõrgeelle?

Üks on õunapuu mäella,

Üks on oksa õunapuussa,

Üks on õile oksa päälla,

30 *Üks on õuna õile päälla.*

Sie õuna mõnesugune:

Kuu poolt kumerikene,

Päeva poolt punasekene,

Riia poolt oli ristiline,

35 *Narva poolt oli naastuline,*

Harju poolt oli auguline.

Tuli tuuli loodeesta,

Läkiteles läändeesta,

Idapõhjasta pörutas,

40 *Veeretas õuna vedeje,*

Ajas õuna allikaie.

Mis sest õunast sündinekse?

Sinikirja linnukene,

Punapäine pääsukane,

45 *Halli kirjud hambad suus.*

Luogelekse, lendelekse,

Lendas meie leppikuie,

Kukkus meie koppelie,

Arvas meie aavikuie,

50 *Määras meie männikuie.*

Otsis maad mune muneda,

Aset poigi auduksesa.

Meie koplis kolme põesast:

Üks oli põõsas punane

55 *Põõsas punakarvaline*

Teine sarap sinine

Sarap sinikirjaline
Kolmas põõsas kollane
Põõsas kullakarvaline
60 Sinisirje linnukene
Punapäine pääsukene
Lendas kulla põõsa peale
Kuld ei võtnud armastada
Lendas sini põõsa peale
65 Sini es võta armastada
Lendas puna põõsa peale
Puna andis armastada
Vereva võttis omaksi.
Siis hakkas pesa punuma
70 Riigudest ja raagudest,
Maa murusta, puu purusta
Meie maa metsa lehista
Tegi kuu, tegi kaksi
Tegi tüki kolmatagi
75 Hakkas siis mune munema
Munes kuu, munes kaksi
Munes tüki kolmatagi.
Siis hakkas poegi hauduma
Haudus kuu, haudus kaksi
80 Haudus tüki kolmatagi
Sai pojad verisulije

Nüüd hakkas poegi poegi pildumaie;
Pildus kuu, pildus kaksi,
Pildus kuu kolmatagi:
Ühe päevaks peale ilma,
Teise täheks taevasse,
Kolmas kuuks kõrgesse,
Neljas maale margapuuks,
Viies põllule kiviks. Kust see pala paistaneksa,

*Kui pole päeva peale ilma?
Kust need tunnid tuntasessa,
Kui pole kuuda kõrgesse?
Kust need ajad arvadasse,
Kui pole tähte taevaesse?
Kust need mõedul mõedetasse,
Kui pole maale marga puuda?
Kust see õlut tehtanessa,
Kui pole põllule kivida?*

Peatüki kokkuvõtteks võiks öelda seda, et vaatamata „Loomislauluga“ toimunud erinevatele muutustele, on meil kõigil võimalus hoida „Loomislaulu“ elus, kas siis kiigel lauldes, ringmängus keerutades, kooris eestlauljat järgides või visuaalselt tõlgendades.

3. Erinevad mütoloogilised kujundid loomislaulus.

Mütoloogiline (müüdiline) maailmapilt tugineb pärimuslikele usaldav-uskumuslikele kujutelmadele, milles ebatavaliste või üleloomulike olendite, olevuste, sündmuste jne abil mõistetakse, seletatakse ja taasluuakse maailma ning loodus- ja ühiskonnanahtuste tekkimist, nende edasikestmise põhjuseid ja tingimusi. Müüt kuulub müüdilise maailmapildi juurde ja müütilised kujundid ei ole tinglikud vaid otsesed. (Kasak 1999, lk 32)

Järgnevas peatükis kirjeldan „Loomislaulus“ esinevaid mütoloogilisi kujundeid, mis inspireerisid mind oma lõputööd esitatud kujul kavandama. Triptühhon on minu tõlgendus loomislaulust, see on loo minu, autoripoolne, visuaalne nägemus.

3.1. Lind

„Loomislaulus“ on mitmeid lindude nimetamisi näit. *püha pärje linnukene, sinikirja linnukene, päsukeine päevalindu*. Lauludes on nimetatud *lindu kirjuks, halliks, kuldseks, sinisulgseks, väikseks, suureks* jne, kuid siinkohal ei uuri ma lindudele omistud epiteete, vaid analüüsin lindu, kui olendit eestlaste rahvapärimestes, üldiselt.

Näitena linnukujundeid erinevatest loomislauludest:

1. *Tuli lindu muialt maalta;*
2. *Üks lind lendas läbi õue;*
3. *Siidi sulgist linnukene;*
4. *Pisukene piirilindu;*
5. *Tuli siis linnast libe lindu.*

(Hurt 1926, lk 15-72)

Linnud on meie esivanematele olnud looduses väga tähtsal kohal. „*Lindudega teeb rahvausk tihti tegemist. Ei ole ka ime, sest leidub mõnda lindu, kellest rahvasuu väidab, et need ühe või teise põhjuse pärast inimestest lindudeks moondatud.*“ (Eisen 1929, lk 318). Linde kardeti ja austati, sest võisid linnud ju ennustada seda, milline tuleb aasta ja kui palju on aastaid veel elada jäänud. Linnud olid sõnumitekuulutajad, laulikud, oraaklid. (Hiemäe 1996-1997)

Lindude rahvapärase liigituse on määranud elukoht, häämitsused, rändeomadused, toitumisviis jms. tegurid. Nii kujuneb eri alustelt üldnimetusi, nagu veelinnud, metsalinnud või soolinnud, rändajad linnud, laululinnud, jne. Rändlinde on kardetud, kuid alati ka oodatud. Meie esivanemate maailmapilt ja paikne eluviis ei lubanud neil arvata, kuhu osad linnud talveks kaovad, nii on selle kohta rahvapärimestest leida mitmeid uskumusi. M. Hiemäe uurimusest „40 lindu eesti rahvausundis“ võime lugeda sellest, et rändlinde on peetud sideme loojaks elavate ja surnud hingede vahel. Nii on linnuteele omistatud rändlindude juhutamise tähendus, arvates, et need talveks surnutemaale lendavad ja kevadel sealt ohtlikku ja halba kaasa toovad. Mõnede uskumuste kohaselt, linnud talveks ei lahkugi, vaid jäävad talvituma põhjamudasse. (sealsamas, lk 318)

Eesti rahvapärimestes peetakse rändlinde surnud hingedeks. M. Kõivupuu, viidates Jaanitsale ja Kulmarile, väidab oma raamatus „Surmakultuuri muutumine ajas: ajaloolise Võrumaa matusekombestiku näitel,“ et analoogseid kujutelmi võib leida ka obiugrilaste usundist, kus üks inimese kolmest või neljast hingest elab linnuna metsas ja inimese surma korral siirdub kehahing linnuna surnute asupaika, ka kammkeraamika perioodi matmispaikadest leitud (vee)lindude kujutised võivad anda alust oletusteks tollaste hõimude animalistlikest kujutelmadest. Kiviaja haudadest leitud linnukujukeste juures võib arvata, et usuti linna ja inimese hinge omavahelisele seotusele (Kõivupuu 2003, lk 12-16)

3.2. Linnupesa (pesapaiga otsime ja pesa tegemine)

„Loomislaul“ on laul loomisest. Siinkohal võib paralleele tõmmata kevadega, kui loodus tärkab ja loob end uuesti. Samuti on kevad pesa tegemise ja uuesti ringile minemise aeg – pesa loomise, sündimise aeg. Linnud loovad pesad, et haududa poegi, luua uued hinged – algab uus eluring.

Eesti rahvapärimeses on palju kirjutatud sellest kuidas linnupesi tuleb hoida ja kaitsa, nende peale ei tohi hingata, ja linnupesale ei tohi hambaid näitata. Linnupesa lõhkujaid tabab aga õnnetus või koguni surm. Linnupesa leidmist aga peeti õnne märgiks. (Hiemäe 1996-1997)

„Loomislaulus“ otsib lind pesa, muneb munad (valdavalt kolm) ja haub neid kolm kuud. Näiteks:

*1. Munes kuu, munes katsi,
munes pooli kolmatetu;*

*2. Haudus kuu, haudus kaks,
haudus tüki kolmat kuuda;*

*3. Munes kuu ja munes kaks,
munes pooli kolmat kuuda.*

(Hurt 1926, lk 15-72)

3.2. Punane, sinine ja kuldne (kollane) põõsas

Värvnimetusi kohtab regilaulukujundites suhteliselt harva. „Loomislaulus“ levinud tunnuslikud kujundid seonduvad enamasti sinise ja punasega, siinjuures seda, et ka kuldne (hõbedane, karraline), võib siiski ka olla värvnimetus. Need nimetused on nähtavad ja tajutavad sellisena reaals maailmas – nad võivad kirjeldada erinevate nähtuste osasid ja olid nimetatud meie esivanemate poolt niimoodi, juba enne meid. (Jaago 1997, lk 54)

„Loomislaulu“ värvikujundid – punane, sinine, kuldne (kollane) on läbivaks enamikes „Loomislaulu“ variantides. Lind põlgab sinise ja punase põõsa, valides pesapaigks kuldse (kollase). Näide:

Meie koplis kolmi põesast:

Üks oli sinine põesast,

Teine punane põesast,

Kolmas kullakarvaline

(Hurt 1926, lk 15-72).

Järgnevalt sellest et, U. Sutrop oma artiklis „Eesti keele värvussõnavara arengu põhijooni“, viitab Berliini-Key värvinimede arengu teooriale, mille põhiväide on, et keele igale arengujärgule vastavad kindlad värvinimed. Esimesel arengujärgul on keeles kaks nime – must ja valge, teisel lisandub punane jne. (Sutrop 1996, lk 661). Järgides arenguteooriat, kirjeldab U. Sutrop arengujärke eesti keeles järgmiselt: Esimeses arengujärgus olid olemas valge ja must, lisandub punane, seejärel haljas ja kuldne või kollane ja siis sinine, viidates seejuures sellele, kuldne ja kollane on tõenäoliselt paralleelvormid. (sealsamas, lk 668) Siinkohal, arenguteooriale tuginedes tõdeme punase, sinise ja kuldse värvi, kui eesti keele värvussõnavara arengujärgu algusesnimetuse saanud ning sellega võib nad vanimateks värvinimetusteks pidada.

Mitmete folklooriuurijatele on neid huvitunud teemaks olnud värvisümboolika esivanemate maailmapildis, sealhulgas regilaulus. Eesti rahvalaule on nimetatud värvivaeseks, kuigi lugedes loob paralleelism värvika ja kireva mulje. Minu eesmärgiks ei ole arutlemine selle üle, kas „Loomislaulus“ esinevad värvused on sümboliteks või põõsa epiteedid ja kas meie esivanemad tundsid füüsikat ning oskasid aru saada, et sinisest ning kollasest sünnib roheline. Teadlane E. Parmasto kirjutab oma artiklis „Mitmevärviline maailm“, et maailma pilt on tõesti värviline, aga seda ei saa öelda siiski inimeste maailmapildi kohta. Seajuures ühe või teise arenguetapi värvuste süsteemi ja maailmapilti on seostatud siiski vaid spekulatiivselt. Vastulauseteks M. ja T. Sarve artiklile „Loomise lugu“, kus pannakse tagantjärele paika loomislaulu põhivärvid ornamendis, nendib teadlane, et me ei saa „parandada“ esivanemate loomingut ning arvata, et „Loomislaulu“ autorid kunagi oskasid eristada sinist värvi rohelisest. (Parmasto 1982, lk 376)

Tuginedes allikatele, vaatlen „Loomislaulus“ esinevaid värvusnimetusi ja kirjeldan punase, sinise ja kuldse (kollane) võimalikust esinemisest laulus.

„Loomislaulus“ esinevad sinine, punane ja kuldne ei ole kindlast lihtsalt meeoleolu väljendav luulepilt, sest kui üks neist ära jätta, muutuks sisu sootuks. Paralleeliks võiks tuua siin muna kui terviku, mis on seotud mitmete rahvaste loomismüütidega. Muna on tervik, mis koosneb kolmest osast – koor, munavalge ja munarebu. Kui üks neist ära võtta, ei oleks enam tervikut ja asja olemus muutuks. (Jaago 1997, lk 58) Siinkohal nõustun artikli autori Tiiu Jaagoga, kes nendib, et värvid regilauludes, saavad tähenduse vaid kontekstis. Näiteks punane värvus ei pruugi erinevates kohtades tähendada ühte ja sama. Nagu eelpool mitmeid kordi mainitud, on „Loomislaul“ teinud läbi muutusi, müütilisus hajus ajapikku ja laulust sai naiselik lüürika: neidude unistus ja luulendus kiigel, mida oli ilustatud looduskujunditega. (sealsamas, lk 58)

3.3. Päike, kuu ja täht

Maa sõltumine taeva- ja ilmastikunähtustest on inimkonnale erilise tähtsusega, sest just päikese ja kuu, öö ja päeva, tuule ja sademete ning pinnase kooseksisteerimine loob elu ja soojuse ning annab igapäevase toidu. Üle kõige on üks taevas. Pimedasse taevasse ilmuvad tähed, nende tohutud hulgad sunnivad mõtlema olendit vastama küsimustele, milline on maailma olemus ja päritolu. Kõige selle peale mõtlesid inimesed juba ammustel aegadel ja jäävad mõtlema ka tulevikus. Taevas on päikese, kuu ja tähtede asupaik ja on olnud alati ühenduses loovate jõudude ja loojajumalatega. (Siimets 2003)

K. Põllu artiklist „Eesti rahvaornamendi algkujundid“ võib lugeda, et eestlastel pole kunagi esinenud erilist päikekultust. Päike ja kuu on olnud vaid taevavalgustid. (Põllu 1978, lk 7), kuid maailmaehituse kui ka maailmaloomise müüdi areng oli tihedalt seotud sotsiaal-majandusliku arenguga. Maaviljeluse üleminekuga muutus peaaegu ainuke toit, viljasaak olenevaks eelkõige taevast sadavast vihmast – tekkinud põuda või liigniiskust ei saanud inimene muuta. Kujunes eriline huvi taevanähtuste vastu ja selleks tuli kõik oma vaimsed jõud suunata kokkuleppe saavutamiseks looduse kujuteldavate heade ja vaenulike jõudude vastu. (sealsamas, lk 7)

Noore kuu taevasse ilmumise aega nimetatakse kuu loomiseks, mis kajastab usku, et taevakeha sünnib üha uuesti. Vähem on tuntud kõnekäänd „kuu on pesas“, mis ilmselt väljendab loomisloos kesket kujutelma – taevakehade sündi linnunest. Uskumuste järgi on suvise ja talvise pööripäeva aegu ka päike üheksa ööd ja päeva pesas. Kõnekad on veel rahvapärased päikesenimetused „päeva-“, ja „taevamuna“. (Valk 1993, lk 21-22)

3.4. Kiik

Eesti ja teiste läänemeresoome rahvaste „Loomislaulu“ traditsiooniline kasutamise kontekst, meloodiad ja sisu viitavad võimalusele, et selle esitamisel oli teatud roll aastaalguse

kombestik. „Loomislaulu“ viiside ja kasutamise olukordade vaatlemisel äratav tähelepanu seostumine kiikumise, laulu on lauldud kiigeviisidega, kiikumise ajal ning selle tekstides räägitakse ilmalinnu pesategemisest kiige külge. Kiikumiskombestik on Eestis ja mitmetes teistes Euroopa maades olnud seotud aasta algusega. (Vissel 2003)

Kiikumisel on olnud viljakusmaagiline ja puhastav funktsioon, samas on mõlemad nimetatud toimingud rahvakalendris iseloomulikud ajatsüklite vahetumise perioodile. Seega ilmneb loomislaulu seos kalendrikombestikuga kõigepealt sedakaudu, et ta kuulub mõnevõrra kiikumise kui aasta fenoloogilise algusega seotud tegevuse juurde. (Särg 2007)

„Loomislaulu“ esitamine on kuulunud mitmete eri rahvaste aastavahetuskombestikku, selle sisu kirjeldab tavaliselt olevuste ja nähtuste tekkimist. Niisuguse sisu traditsioonilist esitust uue ajaperioodi algul võib tõlgendada kui oluliste nähtuste tekkimist soodustavat, viljakus- või loomismaagilist tegevust. Eesti „Loomislaulu“ motiivistikus on ühendatud iga-aastane tsükliline loomine (munade munemine, poegade sündimine) ja algloomine (taevakehade ja loodusnähtuste tekkimine), esitus viib selle kokku looduse tärgamise ajaga. Eelnenu põhjal võime oletada, et eesti „Loomislaulul“ esitus võis olla oluline osa kunagisest fenoloogilise aasta alguse kombestikust. (sealsamas)

4. „Loomislaul“ kui inspiratsiooniallikas ja selle tõlgendus triptühhoni kaudu

„Loomislaul“ on pakkunud kõne,- uurimus- ja loomisainet paljudele. Teiste seas on leidnud „Loomisalulust“ inspiratsiooni ka kunstnikud, et oma loominguga tõlgendada nägemust maailmaloomisest. Mõte, teha lõputööks loomislaluluaineline triptühhon, tuli mul TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia õpingute käigus – kolmandal kursusel, kui rahvusliku tekstiili osakonnajuhataja Ave Matsin, tegi mulle ettepaneku kududa akadeemia nõupidamiste saali seinale vaip. Juba kooli sisseastumisel oli mul peas idee kududa lõputöö ühe osana vaip ja avanev võimalus panigi mõtted tööle. „Loomislaul“ on olnud mitu aastat akadeemia hümniks ja tekkis mõte kavandada loomislaluluaineline teos, et sellega anda omapoolne tõlgendus laulule ja tuua visuaalselt müütiline lugu loomisest, inimeste ette. Luua pilt, mis vaataks ja uuriks tänapäeva maailma, meie elu ja olemist ning näidata omalpoolt „Loomislalulu“, kui elus, vastupidavat ja loomisainet pakutavat materjali. Järgnevaga selgitan ja analüüsin oma valikuid, mis said osaks minu rakendusliku lõputöö osa kavandamisel ja teostamisel.

4.1. Triptühhoni tehnika ja formaadi valik

Niisiis mõte, teha lõputööks vaip, oli mul peas juba siis, kui asusin õppima TÜ Viljandi Kultuuriakadeemiasse rahvusliku tekstiili erialale. Vabaainena oli meil võimalus, juhendaja Anu Raua käe all omandada gobelääni kavandamise ja kudumise oskused. Tehnika hakkas mulle väga meeldima ja otsustasin lõputöö kududa gobelääntehnikas. Mind võlus selle tehnika maalilisus ja see, et pildi kudumine nõuab palju vaeva ja endaga hästi läbisaamist. Juhendaja Anu Raud ütles, et kavand on tähtis, aga teos sünnib ikkagi kududes ja endaga aru pidades, saab teoks olemisviisi hetkedel ja vajab palju loomingulist mõtlemist. Siinkohal selgituseks seda, et järgnevalt selgitan ja analüüsin triptühhoni ning selle kujundeid kui koguteost, mitte üksnes praktilise teostuse osaks saanud vaipa „Tulijatuul“.

Gobeläntehnika on pindpõimetehnika, mille puhul vaip kootakse vertikaal- või horisontaalteljel lõime taha või alla paigutatud kavandi järgi üksikute kujundite kaupa. Gobelään on nime saanud Gobelini manufaktuuris kootavate vaipade järgi. Eesti keeles kasutatakse gobeläntehnika kirjeldamisel läbiseigi erinevaid termineid: gobelään, piltvaip, põimevaip, pindpõime, gobeläänpõime. (Ollisaar. *Gobelääni kudumine*). Gobeläntehnika on vana, klassikaline ja väga hinnaline tehnika. Kudumine on aeganõudev ja mõtlemist ning endaga arutlemist vajav töö (vt foto 1).

Kaasaegne gobelään on segu gobeläntehnikast ja katsetustest. Iga kunstnik otsib selles tehnikas oma käekirja ja töövõtteid. Kõrvuti abstraktsete kompositsioonidega, kus mõjuvad värviüleminekutele lisaks pinnad ja faktuurid, materjalide eripära, on uuesti tõusulainel realistlik kujutamiski gobeläntehnikas. Sellele hinnalisele ja aeganõudvale tööle lisab väärtust see, kui autor ise on valmimisprotsessis osaline. (sealsamas)

foto 1. „Tulijatuul“ kudumine maikuus 2010

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia nõupidamise saali sein, mõõtudega 380x600cm, kuhu soovitud vaip pidi tulema, oli hallikas-beeži tooniga ja seda arvestades tuli kavandada vaip taustaga sobivaks. Kuna saali sein oli minu jaoks üsna suurte mõõtmetega, siis tuli hakata mõtlema

sellele, missuguse **formaadiga** teos sinna sobiks. Juhendaja Anu Rauaga nõu pidades leidsime, et vaiba mõõdud peaksid olema vähemalt 120x450 cm, et teos mõjuvana esile tuleks, sest tegemist on ikkagi maailmaloomismüüdi tõlgendusega ja arvasime, et nii suurele seinale väiksemat teos ei oleks sobilik kududa. Selgeks sai ka kohe see, et lõputöö maht ja aeg ei võimalda nii suurt vaipa valmis saada ja seepärast otsustasin välja pakkuda variandi, et teos tuleb kududa kolmeosalisena ehk triptühhonina. Arvestades gobelääni töömahukust, leidsin, et üks vaipadest on võimalik lõputöö kaitsmiseks praktiliselt teostada ning ülejäänud kaks kavandatud vaipa tuleks hiljem kududa, et triptühhon tervikuna kultuuriakadeemia seinale jõuaks. Mõõtes, arutledes ja kalkuleerides jäi kolmikvaipa kogumõõduks 120x 480 cm. Üksikvaip mõõtudega 120x160 cm.

Kokkuvõtvalt: loomislalulainelise triptühhoni tehnika ja suuruse valiku põhjustasid Kultuuriakadeemia suur, tühi, hallika-beežika tooniga taustsein, mis justkui dikteeris vaiba nimetatud mõõtmeid ning tehnika valikuks osutus soov teostada lõputöö rakenduslik osa ühes vanas, maalilises tehnikas, mis minu arvates sobis väga hästi laulu tähenduse edasikandmiseks kõigile arusaadavas keeles. (Fotosid TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia nõupidamiste saali seinast ja sinna kavandatud triptühhonist vt Lisa 1)

4.2. Triptühhonisse kätketud visuaalne keel, selle ainese ja kujundite valiku põhjendus

Visuaalne keel on nähtav, pildiline keel, väga vana ja palju arusaadavam kui verbaalne ehk suuline keel. Järgnevas peatükis selgitan „Loomislaulust“ loominguks saadud ainest, valikuid ja nende valikute läbi toimunud vaibakudumisprotsessi. Valikud said teoks üksnes minu otsuste ja tundmuste läbi ning on minu kui autori, tõlgendused loomislaulus esinevatest kujunditest.

Lõputöö loominguiline protsess algas J. Hurda ja teiste kogutud loomislaulude kogumiku lugemisega. Lugesin läbi 140 loomislaulu, loo mõtte jõudmiseks lugesin **kolm** korda.

Sõna kolm sai mitmel moel selle vaiba kavandamisel tähenduse. Nimelt algselt, kui olin otsustanud kududa kolm vaipa, jõusin edasiste mõtetega sinnamaani, et kolmel vaibal kokku on 12 külge – aasta 12 kuud. Pööripäevad on umbes iga kolme kuu tagant ja ühe vaiba neli külge seondus pööripäevade arvuga aastas. Siinkohal selgituseks olgu öeldud seda, et 21-s laulus 140-st on räägitud lõpus ajaarvamise ja tundide lugemise algusest seoses päikese, kuu ja tähtede loomisega. Loomislaulu lõpus said munadest valdavalt päike, kuu ja täht (tähed) . Need kolm

olid ka üheks põhjuseks, miks otsustasin vaiba kududa kolmeosalisena, kujutades esimesel vaibal tähte ja kevadega seonduvat; teisel päikest ja suvega seonduvat; kolmandal kuud, külmaga seonduvat.

K. Põllu artiklist „Geotsentrilise maailmapildi kajastumine eesti rahvakunstis“, kirjutab autor artikli alguses rahvakultuuri, kaugele minevikku ulatuvatest juurtest. Mesoliitikumi ajajärgus tekkis inimestel ettekujutus kolmekihilisest maailmast – taevas, päikese, kuu ja tähtedega; maa oma metsade, veekogude, jahiloomade ja küttidega ning vee ja maa-alune maailm. (Põllu 1977, lk 216-217)

Ilmasid on kolm. Ülemises elavad taevavaimud, Keskmises elame meie. Alumises elavad surnud. Nende juures voolavad jõed tagasi mägedesse, aeg voolab aeglasemalt kui siin. Nende keel on meie kõrvale kui tule praksumine. Üks inimese hing läheb surres allailma, teine sünnib siia ilma tagasi. Üles ilma pääsevad ainult nõiad, nõial on teistsugune hing. Nõidade hinged elavad ilmapuul, mis kasvab läbi kõige kolme ilma. Nii saab ka nõid rännata üles või allailma ja nõia surres lendab tema hing ilmapuule tagasi, ootama järgmist nõida, kelle hingeks saada. (J Kaplinsk tekst, K. Põllu kogumikule, „Kodalased“ 1973-1976)

Tulles tagasi triptühhoni juurde kirjutan selgituseks, et vaip on kolmeosaline (tõlgendades ürgset, kolmekihilist maailmapilti) nii vertikaalselt kui ka horisontaalselt (vt. vaibakavandit Lisa 1). Alumine osa ulgumeri (maa), keskmine osa – elavatele ja ülemine, taevane osa – taevakehadele ja tuultele. Lisades siinjuures seda, et triptühhoni kavandamisel pidasin oluliseks ka teosele kompositsiooni ning kujundite paigutamise terviklahenduse leidmist.

Vesi on kõige alus, ilma veeta ei sünni midagi. Ü. Valk oma artiklis „Kust tuli ilmalind“ küsib kust tuli ilmalind, kui peale ulgumere polnud midagi ja nendib, et ääretu ürgookean on paljude rahvaste loomislugude lähtepilt. (Valk 1993, lk 65) Ulgumere siksak oli esimene kujund, mis vaibakavandile sai joonistatud ja jäi kavandile püsima kuni lõppviimistluseni. Minu jaoks on vesi (meri) aukartustäratav, midagi, mis on võimas, hävitav, aga ka ilus, saladuslik, puhas ja siiski – elu.

Ulgumere siksak on triptühhoni läbivaks kujundiks, ühendades meresinist, siksakjoont, kui vett tähistavat sümbolit ja valgeid merevahu tükke, mis vaibas märgitud ristikesega. Võrdsete haaradega rist on üks vanimaid ideogramme. Artroloogias tähistab rist + materiaalsed, maaapealsed

elu, olles vastandiks ringile. Seda sümboliseerivad vertikaaljoon, mis on semiootiliselt taevas, hing, kõiksus ja meesalge ning horisontaaljoon, mis tähendab eksistentsi, materiaalist olekut ja naisalget. (Pallo 2006, lk 63) Selgitamaks risti kasutust tuleb filosofoerida selle üle, et laul müütilisest loomisest tehti siiski pärast seda, kui maailm oli loodud ja elugi maal võimalikuks saanud. Siinkohal panin kokku vaibas kujutatud „alguse“ - ürgse ja tuleviku, kui kõik on juba olemas (nagu me tänapäeval tunda võime), kujutades risti kui kõiksuse sümbolit.

Mere kujund esineb „Loomislaulu“ variantides, kus tuul lükkab puult merre õuna, millest sünnib lind, kes lendab koplisse ja hakkab pesapaika otsima. (vt foto 2)

Näitkes mere kujund:

Meri meie õue all.-

Õunapuu saare keskeel

Tuli aga tuul ja tõstis tormi,

akkas õuna õõtsutama;

Õõtsutas õuna meresse.

Merest aga tõusis kirju lindu;-----

(Hurt 1926, lk 15-72)

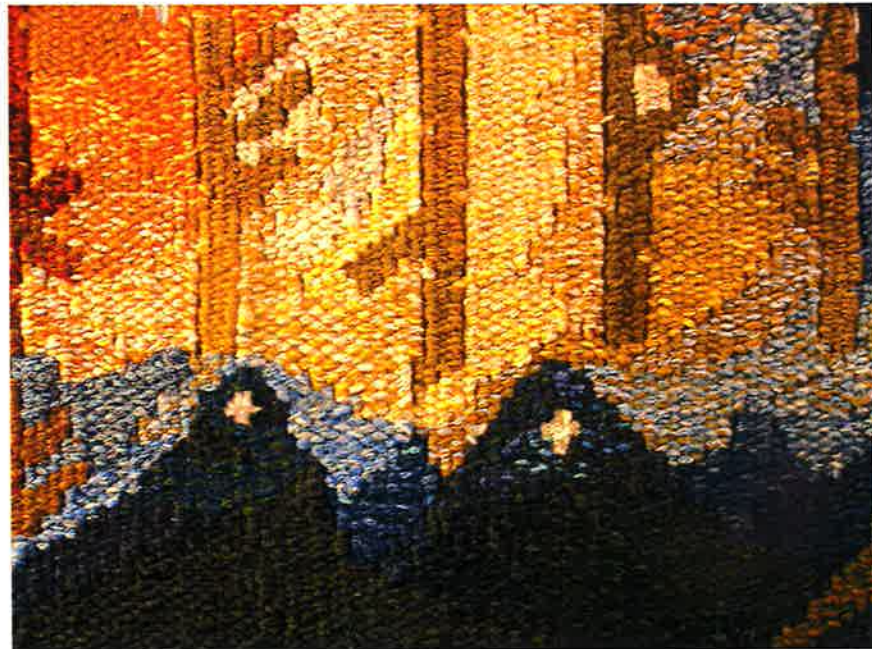

foto 2. Ulgumere siksak vaibal „Tulijatuul“

Linnu kujutamise vaibas olin alguses natuke segaduses. Mõtlesin, kas üldse kujutada, kuid veekordsel „Loomislaulu“ variantide lugemisel veendusin, et lind on ikkagi minu jaoks tähtis kujund. Peaagu kõikides lauludes on ta ka äranimetatud. Kuigi osades lauludes oli linnule omistatud mitmeid omadussõnu, jäin mina selle juurde, milline lind lugedes minu silme ette kangastus. Siinkohal tuli mõtetes ja meeldetuletustes minna korraks ka lapsepõlve, seal loetud ja kuulnud lugedes imelinnust, kerkis lind lapse silme ette alati ilmatu suurena, kes tiibadetuhinas liugles või laskus. Vaipa kududes käis mõte läbi ka imelinnu ja müütilise olendi - Põhjakonna lennust.

Sinisesse lindu on kätketud mitmed mõtted. Ta ühendab vaiba alumist osa ülemisega, mis on minu tõlgendus kõiksuse tervikust. Jalgupidi vees olemises on „Loomislaulu“ kujund, kus lind (pääsuke) sünnib tuulel vette aetud õunast, sealt linnu ühendamine veega (merega). Imelinnu sinine värvus tuleneb loomislaulus linnule antavast valdavast sinisest värvusest. Samuti on sinine üks mu lemmikvärvidest, selle värvuse külma ja soojad toonid võimaldasid kasutada töös erinevaid varjundeid ja toonitugevusi.

Näiteks „Loomislaulus“ linnule omistatud sinist värvust:

1. Sinisirjes linnukene;

2. Sinikirja linnukene;

3. Sini sirgu linnukene.

(Hurt 1926, lk 15-72)

Triptühhoni kavandil on esimesel (tähevaivbal) kujutatud väiksemat lindu. Selgituseks niipalju, et see on justkui keskmise vaiba, „Tulijatuul“ korduselement, mis viitab regilaulu kordustele ja hilisemates lauludes esinevatele refräänidele. Nii on siinkohal ühendatud tervikuks vanemad ja uuemad rahvalaululud, läbi linnu kui elusolendi.

Lind muneb munad ja munadest saavad taevakehad – **päike, kuu ja täht** (tähed).

Päikest on imetletud tema tõusus ja loojangus. Uskumuste järgi on päike suvise ja talvise pööripäeva ajal üheksa ööd pesas (Valk 1993, lk 21-22). Minu keskmisel vaibal on kujutatud päike pesas, ehk suvine pööripäev. Kootud päikese kujundisse on kätketatud päikesetõus; pesa; päike kui „päeva“- ja „taevamuna“ eesti rahvapärimumustest. Päikest vaibal seob munaga veel seegi, et kudusin seda munadepühäl ja päikese juures kasutasin munarebu toone poemunarebu helekollasest kuni maamunade tumekollase rebu toonini.

Meie esivanemad jälgisid hoolega **kuuga** toimuvat, avastati, et hoolikas jälgimine ja kuu seaduste järgi elamine toob kasu kõikides eluvaldkondades. Arvati, et kuufaasidega on seotud tõusud ja mõõnad, ilmakapriisid, sündimised, naise kehas toimuv. Nendest sõltus ka igapäevatoimingute edukus: põllutööd, küttepuude tegemine, toiduvalmistamine, juustelõikamine, koristamine, keha eest hoolitsemine. Triptühhoni kavandil, kolmandal vaibal, on kujutatud kuud, müstilist kuuvalgust ja kuufaase. Täiskuu, kasvav ehk noorkuu ja kahanev ehk vana kuu. Keskse kuu kavandasin ümmarguse nagu kuule kohane, kuid faasid rombilistena ja lineaarselt, sest nagu eelpoolgi mainitud tuli siiski kavandamise juures arvestada vaibale sobivat paigutust ja kompositsiooni. Keskne kuukujund on noorkuu II veerand, kus organism vanarahvatarkuste ja vaatluste järgi on muutunud energiaküllaseks, tugevaks ja aktiivseks ja emotsionaalseks.

Tähti on taevas nõnda palju, et võime nagu Väike Printsiki igaüks, ühel neist elada. Oma lõputöö teoretilises osas ei hakka ma arutlema astronoomia teemadel, vaid peatun tähekujundeil, mis on rahvapärilistest tähendusi ja huvipakkumisi leidnud.

Põhjanaan on Väikese Vankri kirkaim täht, tema järgi saab määrata põhja suunda. Põhjanaan on paigalseisev täht, ülejäänud tähed keerlevad tema ümber. „Loomislaulus“ on mainitud, et munadest sünnivad päike kuu ja tähed (Suur Vanker), harvematel juhtudel said munast kivi, sepp ja elusolendid.

Näide päikse, kuu ja tähe loomisest:

-----*Ühe pani kuus kumama,
Teise päevass peale ilma,
Kolmas tähes taevaesse.*

(Hurt 1926, lk 15-72)

Põhjanaan ja **Suur Vanker** on meile alati näha, sest nad on meie taevakaardil loojumatud ja sellepärast oskab peaaegu iga lapski need leida. Ka Väikese Vankri leiab lihtsalt, sest Põhjanaan on **Väikese Vankri** aisa kolmas ehk otsatäht. Triptühhoni kavandades otsustasin esimesele, tähega vaibale kujundada ka Suure Vankri, *Suure Karu, Rattad, Rikka mehe rattad, Odamuse* ning vaiba taeva ilmestamiseks otsustasin tähed kududa ratastena.

Ratas - ring, ring – sümbol kui märk, mis kuulub vanimate kujundite hulka ja on eelkõige tähistanud päikest ja kuud. Minule on ratas vahendina väga vajalik oma igapäevatoimingutes. Vaiba kudumise juures oli asendamatuks abiliseks kerilauad, mis ringi käies moodustavad lõngaviihist keerleva ilmaratta, vakk ei saa töötada kuidagi ilma vokitata, sealjuures „ketramises arvati kohtuvat lõputu maailmaringlemiseja pika eluea idee.“ (Põllu 1977, lk 222) Kangakudumisel horisontaaltelgedel on samuti vaja mitmesuguseid rattaid, näiteks on üks suur ringikäiv ratas - käärpuud, mis lõime enda ümber kerivad, samuti haspel – lõngaviihitaja. Voki ja vankrirattad tuletavad mulle meelde vanaema ja vanaisa ja nende kodu, kus oli igasuguseid lapsele põnevust pakkuvaid rattaid. Tuulamismasina ja peksumasinarattad; õmblusmasina ja meevurirattad. Tänapäeva inimesele on kahtlemata tähtsal kohal auto,- traktori- ja mootorrattarattad.

„Loomislaulu“ erinevate variantide lõpus on kirjeldatud, et pärast päikese, kuu ja tähe tekkimist sai arvestada aega ja lugeda tunde ning seletatakse taevakehade olulisust. Näiteks päikese, kuu ja tähe loomise vajalikkusest:

-----*Mis tieb kuu kumamas?*

Kudas siis tieda käidanesse,

Kui pole kuuda kumamas?

Mis tieb päeva peale ilma?

Kudas siis loogu kuivatasse,

Kui pole päeva paistamassa?

Mis tieb tähti taevaessa?

Kuda siis aega tunnetakse,

Kkui pole tähti paistemas?

-----*Kust need tunnid tontanessa.*

Kui pole kuuda kõrgesse?

Kust need ajad arvadesse,

Kui pole tähte taevaesse?

(Hurt 1926, lk 15-72)

Nagu lugeda võime, oli muistsel inimesel lihtne seletus, neile olulistele ja tähtsatele nähtustele. Lauluread ajaarvamise algusest andsin mulle mõtte, kasutada vaibal katkeid sirvilaudadest.

Sirvilauad, puukalendrid ehk ruunikalendrid kajastavad rahvapärast ajaarvamist. Vanim teade eestlaste sirvilaudade kohta pärineb 17. sajandi teisest poolest, nende päris kodu on Skandinaavia. Kuju järgi jagunevad ruunikalendrid kahte suurde rühma:

- ühele lauale või kepile lõigatud kalendrid. Märgid võivad asuda puukepi erinevatel tahkudel sirgete ridadena, keerelda ümber kepi spiraalina või ringikujuliselt;
- mitmest kokkukõidetud puulauakesest kalendrid.

Sirvilaudade põhirida moodustub seitsmest korduvast märgist, mis on ruunitähestiku seitse esimest tähte. Lihtsamatel kalendritel on nädalapäevad sisse lõigatud ühesuguste joonekestega ja pühapäev ristikesega. Lugemise suuna üle tuleb otsustada liikumatutele pühadele lisatud erimärkide paiknemise järgi - need asuvad põhirea kohal. Tavaliselt loetakse ruunikalendrit vasakult paremale. (Eesti Rahva Muuseum. *Sirvilauad*.)

Ajaloomuuseumis ja etnograafiamuuseumis säilitatakse kümmekonda vana puukalendrit, milles aastaringi päevi tähistavad puusse lõigatud kriipsud või ruunimärgid. Viimased on otseseoses Skandinaavia muistsete ruunimärkidega. Vana puukalender on niinimetatud igavene kalender, st et ühed ja samad sirvilauad olid kasutatavad mitmel aastal, praktiliselt igavesti. Ükskord puusse lõigatud kalender võis olla tarvitusel mitme põlve jooksul. Meieni säilinud sirvilaudade seas ei leidu kahte ühesugust, sest omaaegse kultuuri kontekstis võis igäüks puusse lõigata just temale tähtsaid päevi. Tänapäeval on sirvilauad kasutusel maausuliste seas. (Kama 1988, lk 49-51)

Triptühhonis kasutasin sirvilaudadelt võetud suvise pööripäeva päevade tähiseid, kui päike on üheksa ööd-päeva pesas (päikeseseisak) ja kevadise pööripäevaga (päike seniidis) seotud tähiseid. Kevadine pööripäev ehk võrdpäevsus tähistab astronoomilist kevade algust ja on 20 või 21 märtsil. Vanarahvas pidas kevadist pööripäeva tähtsaimaks, kui veed hakkavad voolama ja loodus on täis energiat ning sai ennustada ilma. Haljalas on öeldud, et tuul teeb pööripäeval pesa, arvati, et kust ta pööripäeval puhul, sealt puhub terve kevade. Triptühhoni kavandamisel paigutasin kevadise pööripäevaga vaiba esimeseks, tähistamaks selle päeva tähtsust meie esivanemate seas ja paljude seas ka tänapäeval. Suvise pööripäevaga vaibal kujutasin päikest pesas puhkamas. (vt foto3)

foto 3. Päikese kujund vaibal „Tulijatuul“

Tuul on alati tulija ja muutuste tooja. Gobeläntechnika võimaldab kudumisviisiga anda edasi ka otseselt nähtamatuid, kuid tajutavaid kujundeid. Püüdsin triptühhoni kavandisse sisse maalida tuule liikumist, kuid jõu ja dünaamika sai kujund siiski alles vaibas „Tulijatuul“. Valminud vaibale pealkirja mõeldes ei soovinud ma, et selles oleks sõna lind, sest lind oli kujutatud suurelt ja kõigile arusaadavalt. Minu soov oli pealkirjastada valmis töö nii, et vaatajal tekkiks rohkem mõtlemisainet. Tuul on alati liikumises ja seepärast püüdsin liikumist vaibas edasi anda sobiliku kudumisviisiga. (vt foto 4)

foto 4. Tuule kujund vaibal „Tulijatuul“

Tulles tagasi valminud piltvaiba pealkirja juurde, siis selle ühendsõna esimeses pooles nimetatud, **tuli**, peaks olema kõigile arusaadav. Minu töös tähendab tuli päikest- valguse ja soojuse andjat.

Kudumisviisiga saab edasi kanda ka **kiikumist** kui liikumist. Siinkohal pean peatuma jällegi valminud vaibal, sest paljud, kavandile mittesattunud kujundid ja tunded, saavad teostatud lõngu lõimedesse põimides ning osad hetked tulevad ja jäävad töösse vargsi ning salaja, nimetan neid „isehakanuteks“, need on kujundid, mida igaüks ei näe, sest „isehakanud“ paraku kõiki inimesi ära ei tunne. Kiikumist, kui üles-alla liikumist, püüdsin edasi kanda erinevaid kudumissuundi valides. (vt foto 5)

foto 5. Kiige kujund vaibal „Tulijatruul“

Näiteks kiige kujund „Loomislaulust“:

Sinikirja linnukene,

Punaplane pääsukene

Lendis meie lepikussa,

Kondis meie koppelissa;

Otsis sie pesa aseta.

Lendis meie kiige külge,

audus pojad aeste külge

Tegi pesa penni piale -----

(Hurt 1926, lk 15-72)

Kiikumine oli minu lapseõlve lemmiktegevus, sest kellel ei oleks olnud õuel omavalmistatud kiike, kõis ümber tamme või kaseoksa seatud ja lauajupp keskel. Kiigu valmistamine oli juba omamoodi põnev tegevus, tuli valida õige jämedusega oks, siis kuskilt otsida kõis ja lauajupp. Vanaema ütles ikka, et lapsena palju kiikudes, oled suurena seestpoolt tugev ja süda ei lähe kunagi pahaks.

„Loomislaulu“ läbivaks kujundiks on **muna**. Tähistamaks muna kui alget, midagi millest sünnib miski, maalisin esimesele kavandile kolm linnumuna. See on pilt, mis eelneb päikse, kuu ja tähe sünniloole.

Peatüki kokkuvõttes peatükki arvan, et igäühe looming on tema enda oma ja väga isiklik, millesse iga autor annab ära justkui tükikese iseendast. Kavandasin need „Loomislaulust“ saadud mõtted triptühhonisse, sest loomine, kui igakord jälle algusse minek, toob igäühele meist silme ette erinevaid kujutelmi ja assotsiatsioone ning seepärast on see minu, autori, visuaalne tõlgendus loomislaulust, just selline. (Vaibakavandeid vt. Lisa 1 ja Lisa 2)

5. Lõputöö rakendusliku ja teoreetilise osa tähtsus minu eneseleidmise- ja arenguteedel

Kõik on üks mäletamine, luuakse seoseid, põimpilte, mustreid, ornamente – luuakse uuesti ja uuesti, igaüks loob nad omaenda maailma. Gobeläänikudumine on lõputu taasavastamine, tagasitulek, ringileminek - millegi otsast alustamine nagu lõputus laulus ja olemise viisis.

Nimetan siinkohal rakenduslikuks osaks, praktilise tööna valminud piltvaipa „Tulijatuul“, mille kudumine mulle suureks väljakutseks osutus. Olles varem kudunud vaid ühe gobelääni, oli ootamatult raskeks mitte niivõrd kavandi jälgimine, vaid „Loomislaulu“ lugemisel tekkinud kujutelma loomuse ja tundlikkuse vaipa kudumine. Juhendaja Anu Raud, käies vaatamas kudumisprotsessi, juhtis tähelepanu olulistele asjadele ja sellele, et dünaamilisus ei vangistuks, ta ütles: „Pea meeles: päike, tuul ja uhke hoiak!“ Nii sain aru, mis on tähtsad kujundid ja mida tuleb elus hoida, õppisin kuduma tuult ja liikumist.

Minu lõputöö rakendusliku osa teostamisel olid toeks erinevad kirjanduslikud ja materjalid, mille toel oli võimalik minu rakendusliku osa sisu tõlgendada.

Loomise lugu kavandes, mõtisklesin „Loomisalulu“ kui eluspildi üle, püüdes anda erinevate kujundite ja värvustega omapoolse nägemuse algloomisest ja seeläbi hoida elus „Loomislaulu“ kätketud müüti. Arvan, et eesti „Loomislaul“ pakub veel palju loomisainet ja miks mitte tulevikus, süüvides I. Rüütli uurimusele „Loomislaulu“ levikust ja muutumisest silmas pidades erinevate paikkondade eripära, kujutada pildina nende paigas peatunud või levima hakkanud „Loomislaulu“ just temale omaste kujunditega. (vt fotot valmis vaibast Lisa 1 ja Lisa 2)

6. Piltvaibale „Tulijatuul“ kulunud materjali, tööaja ja hinna arvestus

6.1. Materjalid ja nende kulu.

Tulijatuul piltvaiba kudumiseks kasutasin mitmesuguseid materjale. Lõimeks kulus 800 g. linast, kolmekordset niiti. Sissekoeks kombineerisin nii Sindi, Vändra vaibavabrikute villaseid lõngu; Jõgeva, Raasiku lõngavabrikute lõngu, kui ka poest ostetud poolsünteesilisi lõngu, mis vaibas on pleekimiskindlamad. Sissekudumislõnga jämeduseks valisin 6x8/2, sest selline arvlõngu kattis hästi lõime. Gobelääni kudumise juures on väga tähtis, et erinevad lõngad, mis sisse kootakse, oleksid ühe jämedused, seega kui keskmiseks sissekoe jämeduseks arvasin 6x8/2, tuli jämedamaid lõngu vähem võtta ja peenemaid jälle rohkem. Sellise kombineerimise tulemusena, oli võimalik alati saada sissekoe lõnga jämedus, mis vastas 6x8/2-le.

Vaibale, mõõtudega 120x160cm =1,92 ruutmeetrit, kulus umbes 2 , 6 kg erinevaid lõngu.

6.2. Kavandamiseks, piltvaiba „Tulijatuul“ kudumiseks ja teoreetilise osa kirjutamiseks kulunud aeg.

- Triptühhoni kavandamiseks kulus umbes 64 täistundi (see on esimestest visanditest kuni viimistletud kavandini)
- Ettevalmistustöödeks kulus 48 täistundi (töönurga valimine, materjalide varumine, kudumisraami ülesseadmine, lõime ülesvedamine)
- „Tulijatuul“ piltvaiba kudumiseks ja viimistlemiseks kulus ca 280 täistundi.
- Akadeemilise osa kirjutamiseks, koos materjalide tutvumisega kulus ca 180 täistundi.

Kokku kulus lõputöö teostamiseks 772 täistundi.

6.3. Piltvaiba „Tulijatuul“ hinna arvestus

- Vaiba kavandamiseks ja kudumiseks kulunud töötunni hind – 60 EEK
- Kulunud töötunde (kavandamine + kudumine) 350 täistundi
- Vaiba „Tulijatuul“ kogumaksumus 21 000 EEK

Kokkuvõte

Lõputöö, „Loomislauluaineline triptühhon TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia nõupidamiste saali seinale“, koosneb rakenduslikust ja teoreetilisest osast. Rakendusliku töö eesmärgiks oli vaadelda ja lugeda Eestis levinud erinevaid loomislaule ning kasutades materjali inspiratsiooniallikana, kavandada piltvaip Kultuuriakadeemia saali seinale ning hoida minu, kui autori, tõlgenduse läbi elus „Loomislaulu“ – meie pärandit. Triptühhonist üks (autori valikul) piltvaip „Tulijatuul“, mõõtudega 120x160 cm valmis praktilise tööna, ülejäänud kaks tulevad kudumisele hiljem. Minu lõputöö rakendusliku osa eesmärk sai täidetud ning kolmikteose kavandi kõrvale valmis piltvaip „Tulijatuul“.

Lõputöö teoreetiline osa jaguneb omakorda kaheks, esimeses osas tuginen erinevatele kirjanduslikele allikatele ja annan lühikese ülevaate eesti „Loomislaulu“ ajaloost ning seal esinevatest erinevatest mütoloogilistest kujunditest. Teises osas kirjeldan loomislaulu, kui inspiratsiooniallikat ja selgitan kujundite ja värvide valikut triptühhonile ning lõpetuseks avaldan eneseleidmise ja arenguteed. Erinevate kirjanduslike materjalidega tutvudes leidsin taustmaterjale, mis olid abiks minu rakendusliku osa sisu väljendamisele ja tõlgendamisele.

Kahtlemata lõputöö põnevamaks ja väljakutsuvamaks osaks minu jaoks oli rakendusliku osa ehk siinjuures kolmikteose, ühe valitud vaiba, kudumine. Kudumise läbi õppisin kujutama erinevaid kujundeid ja „vaibapaiku“, arvestades mitte ainult tehnikavõimalusi ja piiramatuid värvilahendusi, vaid pidasin oluliseks ka teose iseloomu ja tundmuste väljendamist. Vaiba „Tulijatuul“ kudumine andis mulle palju võimalusi õppimiseks ja innustas mind ka tulevikus gobeläänipõimimise kaudu oma mõtteid ning tundmusi väljendada.

Kolmikvaiba kudumine TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia nõupidamiste saali seinale on mulle suur au ja siinkohal tänan tellijat usalduse eest lubada mul ilmale näha tuua teos, mis visuaalselt tõlgendatult kirjeldab üht osa meie pärandist – „Loomislaulu“.

Täna lõputöö juhendajaid: Anu Rauda, kes triptühhoni kavandamise ja „Tulijatuule“ kudumise juures igati toeks ja heaks nõuandjaks oli ning Madis Arukaske, kes teoreetilise osa kirjutamise juures vajalikku nõu andis, abistavaid ja sisukaid kommentaare lisas.

Kasutatud materjalid

Eisen, M. J. 1922 *Linnud rahvausus*. – Eesti Kirjandus XVI. Tartu, nr. 9.

Hiiemäe, M. 1996-1997 “*Nelikümmend lindu eesti rahvaususundis I-IV*”

<http://www.folklore.ee/tagused/nr1/linnud.htm> (10.05.2010)

Hurt, J. 1926. *Eesti rahvalaulud*. I. toim. M. J. Eisen jt. Tartu. Eesti Kirjanduse Selts.

Jaago, T. 1997 *Mis sealt tõuseb, soost sinine, soost sinine, maast punane?* Mäetagused, nr 5, lk 54-72. <http://www.folklore.ee/tagused/nr5/tiiu.htm#41> (10.05.2010)

Kama, K. 1988 *Kümme aasat nüüdisaegseid sirvilaudu*. Vikerkaar nr 1, lk 49-54

Kasak, E. 1999. *Müüdist*. Akadeemia nr 1, lk 32-49.

Kasak, E. 1998. *Müüt ja müütilisus*. „Sirp“ nr 37, lk 18.

Pallo, S. 2006. *Eesti peremärgid*. Tallinn

Põllu, K. 1978. *Eesti rahvaornamendi algkujundid*. – *Eesti Loodus*. 1978 nr 12, lk 781-788.

Põllu, K. 1977. *Geotsentrilise maailmapildi kajastumine eesti rahvakunstis*. *Eesti Loodus* 1977:4, lk 216-223.

Põllu, K. 1978. *Kodalased* (13 reproduktsiooni). Tallinn. Tekstid – J. Kaplinski.

Rüütel, I. 1969. *Muistne "Loomislaul" eesti uuemas rahvatraditsioonis*. Paar sammukest eesti kirjanduse uurimise teed. VI. Tallinn lk 102-132.

Sarv, Mikk & Tõnn. 1979. *Loomise lugu*. *Eesti Loodus*, nr 7, lk 449-452.

Siimets, Ü. 2003. *Päike, kuu ja tähistaevas tsuktši mütoloogias ning taevakehade seostest ohverdamistega*. Mäetagused nr 30

<http://www.folklore.ee/tagused/nr30/siimets.pdf> (17.05.2010)

Särg, T. 2007. *Eesti "Loomislaulu" ja aastaalguse kombestiku võimalikke seoseid*

<http://www.folklore.ee/era/uudis/mall70/teesid.htm> (05.04.2010)

Torp-Kõivupuu, M. 2003. *Surmakultuuri muutumine ajas: ajaloolise Võrumaa matuskeombestiku näitel*. Tallinn.

Valk, Ü. 1993. *Kust tuli ilmalind?*, Vikerkaar nr 2-3, lk 21-29 ja 60-65

Viires, A. 1983. *Eestlaste värvimaailmast*. "Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 290-302.

Vissel, A. 2003. *Eestlaste kiigekultuur enne ja nüüd*. Mäetagused nr 21.
<http://www.folklore.ee/tagused/nr21/kiik.pdf>. (10.05.2010)

Sirvilauad <http://www.erm.ee/?node=208> (22.04.2010)

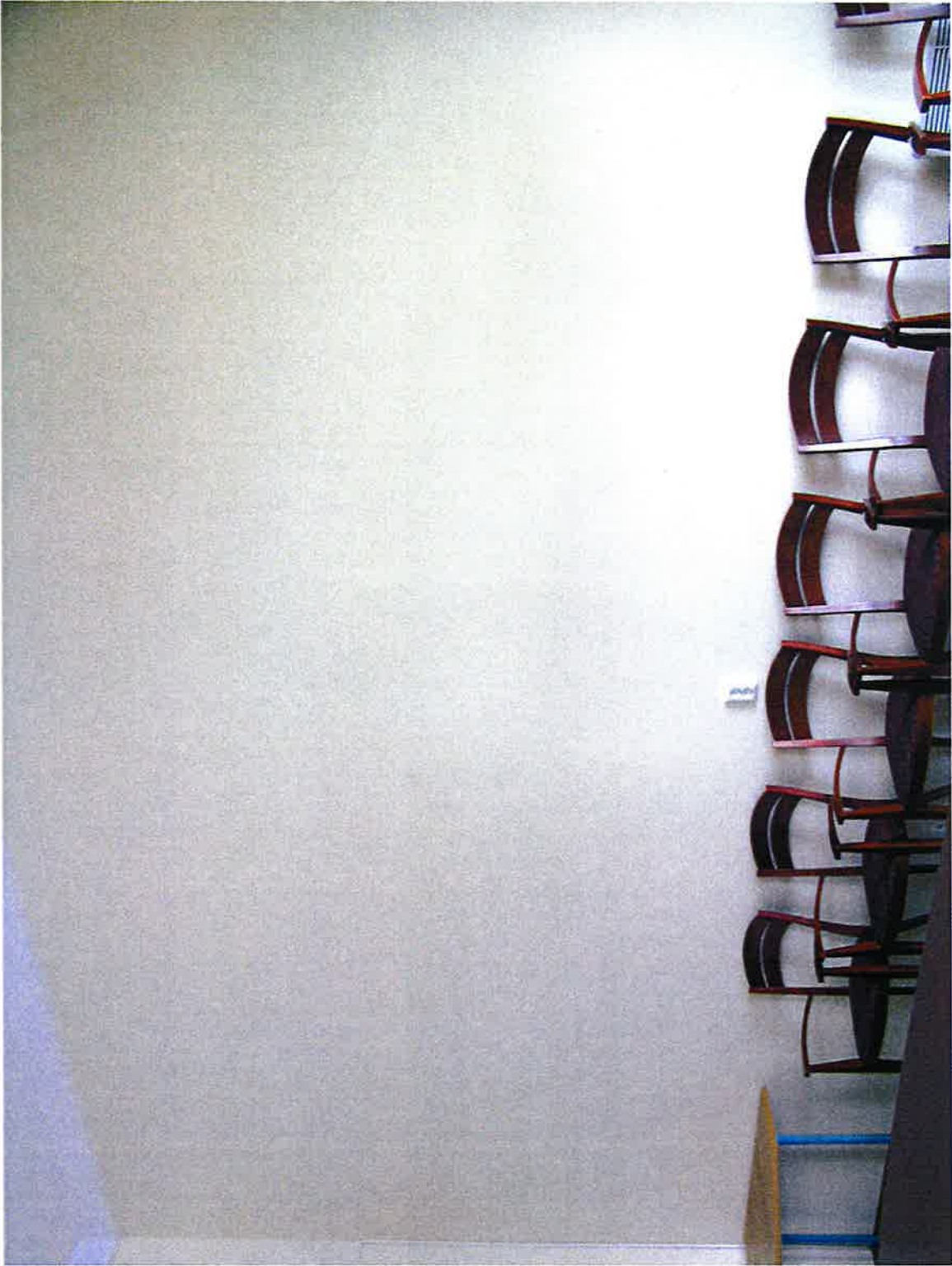
Gobelääni kudumine <http://ollisaara.sauropol.com/ajalugu/> (10.05.2010)

Lisa 1

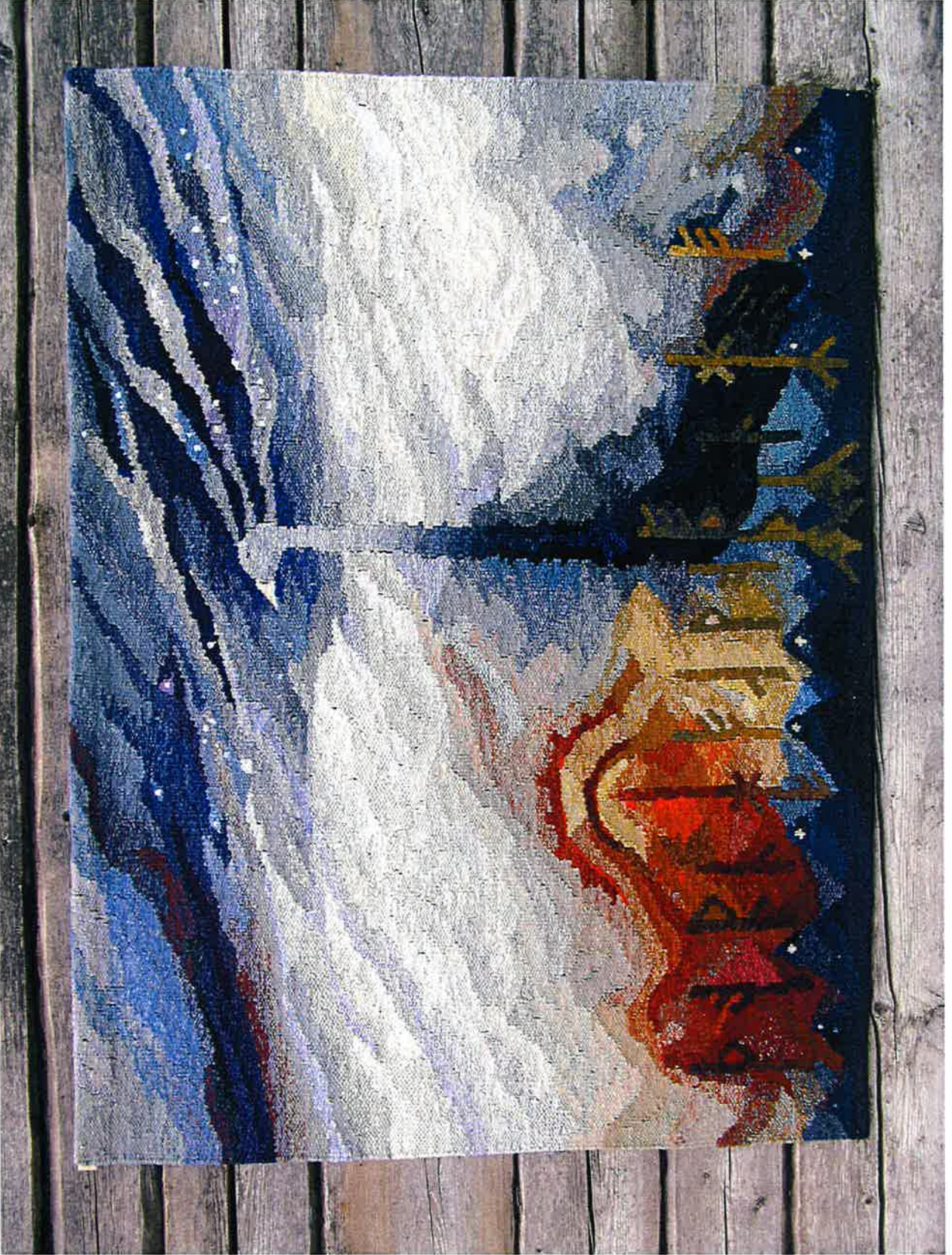
Lisa 1

1. Foto TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia saalist. Saali seina mõõdud 380x600 cm. Seina värvus hallikas-beež.
2. Triptühhoni kavand (kavandeid eraldi M 1:6 vt Lisa 2)
3. Foto valminud vaibast „Tulijatuul“. Vaiba mõõdud 120x160 cm. Kootud gobelääntechnikas, lõimeks 3x linane ja sissekude 6x 8/2 (tehnilist tööproovi ja tööjoonist M 1:6 vt Lisa 2).

Summary

The tapestry based upon „Creational song“ on the wall of the conference room at the University of Tartu Viljandi Culture Academy

Monika Hint

The final work „The tapestry based upon „Creational song“ on the wall of the conference room at the University of Tartu Viljandi Culture Academy“ consists of practical and theoretical parts. I read through 140 „Creational songs“ of J. Hurt and other authors collections to get better review of the theme. By different literary materials there are less than 200 modifications of „creational songs“ in Estonia.

„Creational song“ and investigation of connected literature gave the inspiration and material to design and interpret the carpet. The tapestry is designed as triptych. One of these three, 120x160 cm, is put into practice and called „Fireandwind“. Two others will be put into practice and be named later.

Theoretical part of the final work is divided into two different parts. According to different literal sources I made a review of songs historical and religious background and analyzed mythological images of creational song. In the other part I described the song as an inspiration and the choice of images and colors for the design and carpet „Fireandwind“ itself. In the last chapter of the final work I release the way of finding myself and my developing path.

The tapestry carpet based upon creational song enables to entwine together mythic „Creational song`s“ ancient, secret and abstract ornament, authors vision and the possibilities of an old, precious craft techniques. The reason of my choice is the fact that „Creational song“ has been anthem of the University of Tartu Viljandi Culture Academy for years. Different versions and

also variations set by A. Barkalaja, the rector of the academy, are sung both at opening and graduation ceremonies.

I hope that the story about creating „Creational song“ as a tapestry will reach the soul of everyone and its visual language will give meditation and understanding for nowadays and future generations. This is my way and decision to hold ancestors legacy alive and keep on walking on my self-finding and developing path.